

หลักสมัชชาสุขภาพจังหวัดนครสวรรค์ ปีพุทธศักราช 2558 ประเด็นที่ 3

การจัดการขยะมูลฝอยเพื่อลดปัญหาที่มีผลกระทบต่อสุขภาพประชาชนจังหวัดนครสวรรค์

1. คำนิยาม

ขยะมูลฝอย (solids waste) หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษถุงพลาสติก ภาชนะใส่อาหาร ถัง วัสดุแก้ว หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใด ที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่นๆ และหมายความรวมถึงขยะมูลฝอยติดเชื้อ ขยะมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน ขยะมูลฝอยดังกล่าวเกิดจากกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น ตลาดสด บ้านพักอาศัย ธุรกิจร้านค้า สถานประกอบการ สถาบันต่างๆ รวมทั้งเศษวัสดุก่อสร้าง ยกเว้น วัสดุที่ไม่ใช้แล้วที่เป็นพิษหรืออันตรายจากโรงงาน (พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535, กรมควบคุมมลพิษ, 2557)

ประเภทของขยะมูลฝอย

กรมควบคุมมลพิษ (2542) แบ่งประเภทของขยะมูลฝอย 3 ประเภท ดังนี้

- 1) ขยะมูลฝอยที่ย่อยสลายได้ง่ายหรือขยะมูลฝอยเปื่อย เช่น เศษอาหาร เศษพืชผัก เปลือกผลไม้ เป็นต้น
- 2) ขยะมูลฝอยที่ย่อยสลายได้ยาก (ขยะมูลฝอยแห้ง) เช่น กระดาษ ถุงพลาสติก ขวดแก้ว กระจัง โลหะ เศษผ้า ยาง เป็นต้น
- 3) ขยะมูลฝอยอันตราย ได้แก่ สารเคมีหรือวัตถุมีพิษต่างๆ ที่พ้นจากสภาพใช้งานแล้ว รวมทั้งขยะมูลฝอยติดเชื้อจากสถานพยาบาล เป็นต้น

องค์การอนามัยโลกกำหนดประเภทของขยะมูลฝอยอันตราย 7 ประเภท ดังนี้

- 1) มูลฝอยติดเชื้อ (Infectious waste)
- 2) มูลฝอยติดเชื้อที่มีพยาธิสภาพ (Pathological waste)
- 3) มูลฝอยปนเปื้อนสารกัมมันตรังสี (Radioactive waste)
- 4) มูลฝอยประเภทสารเคมี (Chemical waste)
- 5) มูลฝอยประเภทยา (Pharmaceutical waste)
- 6) มูลฝอยประเภทของมีคม (Sharps)
- 7) มูลฝอยประเภทภาชนะที่มีแรงดัน (Pressurized Containers)

2. ความสำคัญของปัญหา สถานการณ์ และแนวโน้ม (สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด นครสวรรค์, 2557)

2.1 จังหวัดนครสวรรค์ มีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนเกิดขึ้นทั้งหมด 806 ตันต่อวัน หรือประมาณ 294,179 ตันต่อปี สามารถเก็บขนนำไปกำจัดได้ 428 ตันต่อวัน หรือ 156,234 ตันต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 53.10 ส่วนปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่สามารถเก็บขนและกำจัดด้วยหลักวิชาการที่ถูกต้อง (Sanitary Landfill) 296 ตันต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 69.16 ของขยะมูลฝอยที่เก็บขนได้ นั้นแสดงว่า ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เก็บขนได้ จะถูกนำไปกำจัดยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เช่น เทกองทิ้งในบ่อดินเก่าหรือพื้นที่รกร้าง การเผากลางแจ้ง จำนวน 132 ตันต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 30.83

2.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดนครสวรรค์ มีจำนวน 142 แห่ง สามารถดำเนินงานการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอยได้จำนวน 69 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 48.59 และยังไม่มีการดำเนินงานการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอยในชุมชนได้ จำนวน 73 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 51.41

2.3 การออกข้อกำหนดท้องถิ่น เรื่อง สิ่งปฏิภณมูลฝอย พบว่า (1) เทศบาลที่ออกเป็นเทศบัญญัติ แล้ว จำนวน 20 แห่ง จากทั้งหมด 21 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 95.24 (2) องค์การบริหารส่วนตำบลที่ออกเป็นข้อบัญญัติแล้วจำนวน 48 แห่ง จากทั้งหมด 121 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 39.67 และ (3) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ มีการออกข้อกำหนดท้องถิ่นแล้วจำนวน 68 แห่ง จากทั้งหมด 142 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 47.89

2.4 สถานที่กำจัดมูลฝอยมีจำนวนทั้งสิ้น 32 แห่ง แต่มีระบบฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล หรือ Sanitary landfill จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนครนครสวรรค์ เทศบาลเมืองตากลิ เทศบาลเมืองชุมแสง และเทศบาลตำบลท่าตะโก ที่เหลือกำจัดด้วยการเทกองฝังกลบในบ่อดิน จำนวน 28 แห่ง

3. กรอบแนวคิดและทิศทางการจัดการขยะมูลฝอยตามแผนยุทธศาสตร์การจัดการขยะมูลฝอย กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปี พ.ศ. 2555-2559

3.1 ประสานการฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่มีปัญหา โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เขตควบคุมมลพิษ พื้นที่ปนเปื้อนมลพิษ และพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

3.2 สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานจัดการน้ำเสีย ขยะมูลฝอย มูลฝอยติดเชื้อ และของเสียอันตรายจากชุมชน อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรมชัดเจน

3.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ประกอบการมีการจัดการขยะอันตรายและสารอันตรายอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจัดให้มีระบบป้องกันและเตรียมความพร้อมรองรับกรณีเหตุฉุกเฉินหรืออุบัติเหตุจากการรั่วไหลสารเคมีหรือสารอันตรายต่างๆ

4. เป้าหมาย แผนยุทธศาสตร์การจัดการขยะมูลฝอย กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปี พ.ศ. 2555-2559

เพื่อดำเนินการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของประชาชน

5. ตัวชี้วัด แผนยุทธศาสตร์การจัดการขยะมูลฝอย กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปี พ.ศ. 2555-2559

4.1 อัตราการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ (Recycle) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของปริมาณขยะมูลฝอยทั่วประเทศ

4.2 อัตราการกำจัดขยะมูลฝอยชุมชน ของเสียอันตราย มูลฝอยติดเชื้อ และการบำบัดน้ำเสียชุมชนอย่างถูกหลักตามหลักวิชาการต่อปริมาณขยะมูลฝอยและน้ำเสียทั่วประเทศเพิ่มขึ้น

6. แนวทางการจัดการขยะมูลฝอย

6.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนมีการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน มูลฝอยติดเชื้อ ของเสียอันตราย อย่างมีประสิทธิภาพได้ด้วยตนเอง

6.2 สนับสนุนและขยายผลให้ประชาชนลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยจากบ้านเรือนโดยยึดหลัก 3R (Reuse Reduce Recycle) มีการจัดการเศษอาหารในครัวเรือน เศษใบไม้และกิ่งไม้ โดยหมักทำปุ๋ย

6.3 สร้างแรงจูงใจด้านรายได้ให้กับประชาชนในการร่วมกันคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่บ้านเรือนเพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปบำบัดและกำจัดให้เหลือน้อยที่สุด โดยการสร้างตลาดซื้อ-ขายขยะรีไซเคิลในชุมชน มีการกำหนดสถานที่หรือจุดนัดพบในชุมชนที่เดินทางได้สะดวก หรือศูนย์รับแลกเปลี่ยนมูลค่างขยะ กำหนดนัดหมายการนำขยะมารวบรวมเพื่อนำไปขายหรือรวบรวมไปกำจัด โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนมีการหารือและสมัครใจดำเนินการร่วมกัน

6.4 ส่งเสริมธุรกิจรีไซเคิลหรือการแปรรูปใช้ใหม่ โดยสนับสนุนผู้ประกอบการให้ผลิตสินค้าที่มีส่วนประกอบจากวัสดุรีไซเคิลเพิ่มมากขึ้น และพัฒนาวิธีการนำขยะมูลฝอยมาแปรรูปเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ (Recycle)

6.5 จัดทำระบบการเรียกคืนซากของเสียอันตรายจากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว เช่น ซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ หลอดไฟ แบตเตอรี่มือถือ น้ำมันหล่อลื่น เป็นต้น ประกอบด้วย กำหนดประเภทผลิตภัณฑ์ และบรรจุกฎหมายให้ผู้ผลิตต้องนำกลับคืน ให้ผู้ผลิตและผู้นำเข้ารับผิดชอบการรวบรวมซากผลิตภัณฑ์และการจัดการซากผลิตภัณฑ์ และจัดการซากผลิตภัณฑ์โดยการใช้ระบบของผู้ให้บริการบำบัด กำจัดของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมที่มีอยู่แล้ว หรือระบบที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะจัดสร้างขึ้น

6.6 กำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การจัดการขยะมูลฝอย มูลฝอยติดเชื้อ และของเสียอันตราย ตั้งแต่กระบวนการผลิต พฤติกรรมการบริโภค การลดและคัดแยก ณ แหล่งกำเนิด การนำกลับมาใช้ใหม่ การเก็บรวบรวมและขนย้าย ตลอดจนการกำจัดขั้นสุดท้าย

6.7 เร่งรัดการออกกฎกระทรวงภายใต้พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 กำหนดอัตราค่ากำจัดขยะมูลฝอย ของเสียอันตราย และมูลฝอยติดเชื้อ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติท้องถิ่นจัดเก็บค่าธรรมเนียมเพื่อให้มีรายได้ที่เพียงพอในการเดินและบำรุงรักษาระบบอย่างต่อเนื่อง

7. กลไกการแปลงแผนจัดการขยะมูลฝอยในอนาคตไปสู่การปฏิบัติ

7.1 นโยบายระดับชาติ

7.1.1 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) พิจารณานำกรอบแนวคิดและทิศทางของแผนจัดการมลพิษบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 –2559) และแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2555 – 2559 เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงทิศทางการดำเนินงานในการจัดการมลพิษกับแผนในระดับชาติ

7.1.2 นำกรอบแนวคิดและทิศทางของแผนจัดการมลพิษที่กำหนดไว้ในนโยบายของประเทศไปสู่การปฏิบัติ โดยผ่านการจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน ยุทธศาสตร์กระทรวง แผนพัฒนาจังหวัด และแผนปฏิบัติราชการของหน่วยงานเกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่การจัดทำแผนงาน/โครงการที่จะขอรับการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการตามแผนฯ ต่อไป

7.1.3 สื่อสารประชาสัมพันธ์เผยแพร่ในหลากหลายรูปแบบต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ภาคเอกชน และภาคประชาชน ให้รับรู้และเข้าใจในสาระสำคัญของแผนจัดการมลพิษและรับแผนไปดำเนินการต่อ

7.1.4 สนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคจังหวัด และท้องถิ่น) องค์กรต่างๆ ภาคประชาชน และภาคเอกชน ทั้งการกำหนดแผนงาน ตัวชี้วัด และเป้าหมายการทำงานร่วมกัน (Joint KPI) เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดกรอบแนวคิดและทิศทางของแผนจัดการมลพิษไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง

7.2 การดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยในระดับพื้นที่

ยุทธศาสตร์การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายจังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด (ทสจ.) ทำหน้าที่ประสานการทำงานกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานในจังหวัดสังกัดกระทรวงต่างๆ ประสานการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัดและร่วมจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด โดยนำแนวทางการดำเนินงานภายใต้แผนจัดการมลพิษไปใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนงาน

และโครงการด้านการจัดการมลพิษและเป็นช่องทางเสนองบประมาณเพื่อดำเนินงาน โดยกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายจังหวัดนครสวรรค์ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การกำจัดขยะมูลฝอยในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย

กลยุทธ์ที่ 1 จัดการขยะมูลฝอยที่สะสมให้ถูกหลักวิชาการ

กลยุทธ์ที่ 2 กำหนดเขตห้ามเทกองขยะมูลฝอย (No More Open Dump)

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การกำจัดขยะมูลฝอยในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย

กลยุทธ์ที่ 1 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะมูลฝอย (การเก็บขน)

กลยุทธ์ที่ 2 จัดให้มีศูนย์บริหารจัดการของเสียอันตรายชุมชน

กลยุทธ์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการมูลฝอยติดเชื้อ

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมชุมชนปลอดขยะมูลฝอย (Zero Waste)

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การวางระเบียบมาตรการการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย

กลยุทธ์ที่ 1 ผลักดันให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อกำหนดด้านการจัดการสิ่งปฏิกูลและ

ขยะมูลฝอย

กลยุทธ์ที่ 2 ประกาศพื้นที่ห้ามเทกองขยะมูลฝอย (No More Open Dump)

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างวินัยของคนในชุมชนมุ่งสู่การจัดการขยะมูลฝอยที่ยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ 1 การบังคับใช้กฎหมาย

กลยุทธ์ที่ 2 การสร้างความตระหนักและสร้างจิตสำนึก